

Szakpolitikai ajánlás

myPart – Részvételi megközelítés az állampolgári ismeretek oktatásában az értelmi fogyatékosokkal élők számára

IMPRESSZUM:

Tartalom: Lebenshilfen Soziale Dienste GmbH
Conrad-von-Hötzendorfstr. 37a
8010 Graz
Ausztria

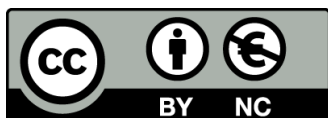
Projekt partnerek: Zavod RISA, Podgorje pri Slovenj Gradcu, Szlovénia
FENACERCI, Lisszabon, Portugália
Laterna Magica, Budapest, Magyarország

Fotók: Lebenshilfen Soziale Dienste GmbH

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Az Európai Bizottság támogatása ezen kiadvány elkészítéséhez nem jelenti a tartalom jóváhagyását, amely kizárólag a szerzők álláspontját tükrözi, valamint a Bizottság nem tehető felelőssé ezen információk bármilyen felhasználásáért.

Jogok » [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Ajánlások a politikának és a társadalom politikai részvételéről az értelmi fogyatékkal élők fogyatékoság

TARTALOM

Helyzetkép	Fehler! Textmarke nicht definiert.
Értelmi fogyatékoság	6
Állampolgári és politikai részvétel	6
Részvételi megközelítések	7
Aktív állampolgárság	8
Jogképesség	9
Könnyen érthető kommunikáció	10
Jogi keret – Pillanatkép	11
Nemzetközi és európai jogszabályok	11
Politikai részvétel és aktív állampolgárság	21
A politikai részvétel és az aktív állampolgárság kulcsfontosságú gátlói/előmozdítói tényezői	24
Diszkriminatív jogi keret	24
Nincsenek megbízható adatok	25
Akadálymentesítés	25
A politikában és közéletben való részvétel informális akadályai	28
Valódi helyzetek	30
Ausztria	30
Magyarország	30
Portugália	31
Szlovénia	32
Ajánlások	33

Jogi Keretrendszer	33
Stigma és attitűdbeli akadályok (diszkrimináció)	34
Megközelíthetőség	35
Aktív részvétel	36
Hivatkozások	37

Helyzetkép

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (CRPD) 29. cikke kimondja, hogy minden tagállamnak „szavatolnia kell a fogyatékossgal élő személyek számára politikai jogokat és annak lehetőségét, hogy azokat másokkal egyenlő alapon élvezhesse”, nevezetesen azáltal, hogy biztosítja a szavazást és indulni a választásokon, teljes hozzáférést biztosít a választási folyamat minden szakaszában, és aktívan elő kell mozdítani egy olyan környezet kialakítását, amelyben a fogyatékkal élők hatékonyan és teljes mértékben részt vehetnek.

A myPart projekt célja a politikai részvétel fokozása azáltal, hogy az értelmi fogyatékossgal élők politikai részvételének előmozdítására összpontosít, valamint felhívja a politikusok és a döntéshozók figyelmét e célcsoport teljes körű állampolgári gyakorlásához való jogára.

A projektet 4 európai országban hajtották végre, a PID (Értelmi Fogyatékkal Élők) bevonásának különböző szakaszaiban a politikai folyamatba és a témával kapcsolatos jogi keretbe.

A partnerországok Ausztria, Magyarország, Portugália és Szlovénia voltak. Közös bennük, hogy mindannyian aláírták és ratifikálták a CRPD-t és annak fakultatív jegyzőkönyvét.

Következésképpen mindegyiküknek biztosítania kell, hogy a nemzeti jogi keret megfeleljen a CRPD-nek, nevezetesen annak 29. cikkének.

A következő fejezet a partnerországokban zajló események megismerésére szolgál.

Meghatározták a teljes állampolgárság kulcsfontosságú előmozdítóit és gátlóit, és ajánlásokat fogalmaztak meg a partnerországok számára (amelyek hasznosak lehetnek bármely olyan ország számára, ahol a myPart projektben azonosítottak ugyanazokat a problémákat), hogy hogyan mozdítsák elő az aktív állampolgárságot és teljesítsék az ebből eredő jogi kötelezettségeket a CRPD készül.

A projekt kulcsfogalmakat tartalmaz, amelyeket előzetesen meg kell magyarázni, mint például az értelmi és fejlődési fogyatékoság, a politikai részvétel, a részvételen alapuló megközelítések, az aktív állampolgárság, a könnyen olvasható nyelv és a jogi kapacitás.

ÉRTELMI FOGYATÉKOSSÁG

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) szerint az értelmi fogyatékoság „...az új vagy összetett információk megértésének, valamint az új készségek elsajátításának és alkalmazásának jelentősen csökkent képességét jelenti (intelligencia-károsodás). Ez az önálló megbirkózás képességének csökkenését eredményezi (romlott társas működés), és a felnőttkor előtt kezdődik, és tartós hatással van a fejlődésre.”¹

Az Amerikai Intellektuális és Fejlődési Fogyatékosok Szövetsége (AAIDD) némileg eltérő definícióval rendelkezik, bevezeti az adaptív viselkedés fogalmát, és 22 évre meghosszabbítja az életkort.²

ÁLLAMPOLGÁRI ÉS POLITIKAI RÉSZVÉTEL

Az állampolgári részvétel akkor valósul meg, ha az emberek képesek részt venni a közösségükben, és olyan készségeket és értékeket fejlesztenek ki, amelyek változást hoznak a társadalomban. Az állampolgári részvétel célja a közösségi élet színvonalának és minőségének emelése azáltal, hogy a polgárok elkötelezettek és motiváltak a részvételre.

A politikai részvétel (az állampolgári részvétel egyik pillére) olyan tevékenységeket jelent, amelyek lehetővé teszik az emberek számára, hogy fejlesszék és kifejtsék véleményüket a társadalomról és a világ kormányzásáról, elősegítve részvételüket az életüket érintő döntésekben.

A fogyatékoság területére vonatkoztatva az ilyen tevékenységek magukban foglalják azt, ahogyan az emberek a fogyatékoságról vagy más társadalmi témákról gondolkodnak, az egyéntől a szervezeti szintig, és utalhatnak arra is,

¹ <https://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mental-health/news/news/2010/15/childrens-right-to-family-life/definition-intellectual-disability>

² <https://www.aaidd.org/intellectual-disability/definition>

hogy egyénileg milyen szerepet vállalunk a kampányban minden szinten (helyi regionális, nemzeti, európai szinten) és részt vesz a politika formális vonatkozásaiban, mint például a szavazás, a politikai párthoz való csatlakozás vagy a választásokon való indulás.

Egyes európai országokban az értelmi fogyatékosokkal élő embereket továbbra is kizárják politikai jogaikból, például a szavazásból vagy a választásokon való indulásból. Nagyon gyakran ez a helyzet, amikor megfosztják őket cselekvőképességüktől, vagy bármilyen támogató jogi intézkedés alá vonják őket. A myPart projekt az értelmi fogyatékosokkal élő emberek előtt álló politikai jogaik gyakorlása során felmerülő akadályok egy részét kívánja kezelni, például a szavazási eljárásokhoz vagy a hozzáférhető anyagokhoz való hozzáférés hiányát.

RÉSZVÉTELI MEGKÖZELÍTÉSEK

A részvételen alapuló megközelítések akkor jönnek létre, ha a beavatkozás vagy a szolgáltatások célpontjai/címzettjei, akiket bevonnak, és megszólalnak.

A myPart projekt a PID-t bevonta a projekt minden lépésébe, lehetőséget adva számukra, hogy hozzájáruljanak a végeredményhez, és a projekttevékenységekben felhatalmazott szemszögből vegyenek részt, nem csak a partnerség által nyújtott szolgáltatások befogadóié. A projektcsapat tagjaiként értelmi fogyatékos embereket vontak be, akik az elkészített anyagok validátoraié. Működtek, de a politikusokhoz és a döntéshozókhoz közel álló reprezentatív szerepet is betöltve.

Együttműködési csoportok felállítása (szakemberek és értelmi fogyatékkal élők bevonásával) és Állampolgári Körök szervezése (fogyatékos személyek, politikai döntéshozók, oktatók, asszisztensek, felnőttképzési központok, hatóságok és mások képviselői) minden partnerországban két példa arra, hogyan valósítottuk meg ezt a fajta megközelítést a projektben.

Ennek eredményeként ez a célcsoport közvetlenül részt vett projektünk egyik kimenetének – a Polgári nevelés tantervének – kidolgozásában, így segített egy olyan kurzus megtervezésében, amelyet már a fejlesztési szakaszban tesztelni

fogunk, és segített nekünk az adaptált tanterv kialakításában. szükségleteiknek és tanulási profiljuknak megfelelően.

Biztosak vagyunk abban, hogy az Együtműködési Csoportok heterogenitása hasznos lesz a sikeres átvihetőség biztosításához más európai országok valóságába, az értelmi fogyatékos emberek demokráciába, politikába és politikai jogokba való bevonásához.

AKTÍV ÁLLAMPOLGÁRSÁG

Az aktív állampolgárság, amelyet civil szerepvállalásnak is neveznek, olyan fogalom, amely minden olyan emberre vonatkozik, aki a közösség része és elkötelezettje. Vagyis az aktív állampolgár minden olyan ügyben feltétlenül részt vesz, amely megfelel annak a közösségnek, amelyben él és amelyben részt vesz. Sullivan (2015) szerint az aktív állampolgárság az emberek tevékenységeinek széles körét jelenti, amelyek különböző szinteken azon dolgoznak, hogy változást hozzanak közösségeik közéletében. A választási folyamatba való bekapcsolódás, az önkéntes korrepetálás, a közösség takarításának szervezése és a megfizethető lakhatás megszerzésén való munka – néhány példa erre.

Little és Shackel (2016) rámutat arra, hogy az állampolgári elkötelezettség akkor következik be, amikor a közösségek együttműködnek a nyilvánosságot érintő ügyek kezelésében. Hiszünk abban, hogy a politikai részvétel kulcsfontosságú terület a polgári szerepvállalás fokozása szempontjából. A polgári szerepvállalás gyakorlását elősegíti az a képesség, hogy a mérlegelés és a megbeszélés tartós módozataiban vegyenek részt, valamint a gondos mérlegelés, a társadalmi elhelyezkedés tudata és a különbségek határain átnyúló empátikus kapcsolatok motiválják a cselekvést (Clingerman és Locklin, 2016).

A myPart projekt célja, hogy fejlessze az állampolgári kompetenciát, amelyet úgy definiálnak, mint „az a képesség, hogy felelős állampolgárként viselkedjünk, és teljes mértékben részt vegyünk a polgári és társadalmi életben, a társadalmi, gazdasági, jogi és politikai fogalmak és struktúrák, valamint a globális fejlemények megértése alapján. és fenntarthatóság” (2018/C 189/01), előmozdítva a nagyobb részvételt a civil és társadalmi életben, valamint a politikai döntéshozatali folyamatokban. Projektünkben az aktív állampolgárság a politikai és közéletbe való

bekapcsolódást, a közösségben való részvételt, a befogadó társadalomban betöltött szerep felismerését és követelését jelenti.

JOGKÉPESSÉG

A cselekvő általánosságban a jogviszonyok létrehozásának képessége, valamint a döntéshozatal és azok elismerése. Az Alapjogi Ügynökség (FRA) úgy definiálja, mint „egy személy azon képességét, hogy jogilag érvényes döntéseket hozzon és kötelező szerződéses kapcsolatokat kössön. Az embert a jog alanyává, valamint a törvényes jogok és kötelezettségek jogosultjává teszi. A cselekvőképesség különösen fontos, mert az élet minden területét érinti, a lakhelyválasztástól, a házasságkötéstől a munkaszerződés aláírásáig vagy a szavazásig”³.

Ha a PID egy adott csoportjára gondolunk, a CRPD 12. cikke elismeri az életüket érintő döntések meghozatalához való jogukat. A 12. cikk azt is kimondja, hogy a részes államok biztosítják, hogy a cselekvőképesség gyakorlásával kapcsolatos minden intézkedés megfelelő és hatékony biztosítékot nyújtson a visszaélések megelőzésére, összhangban a nemzetközi emberi jogi joggal. A 29. cikkel összekapcsolva azt jelenti, hogy fogyatékosága miatt nem tagadható meg egy személytől a választójog, valamint a közéletben és a politikai életben való részvétel.

A PID azonban továbbra is kihívásokkal néz szembe a szavazati jogok gyakorlásával kapcsolatban. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) többször is a szavazati jog megfosztása mellett döntött, ha egy személy nem rendelkezik „szellemi képességekkel”, kitarthat, hogy mindkét fogalmat (jogi és szellemi képességet) összekapcsolja.⁴

³ <https://fra.europa.eu/sites/default/files/legal-capacity-intellectual-disabilities-mental-health-problems-factsheet-en>

⁴ *Caamaño Valle v Spain* (2021) and *Strobye and Rosenlund v Denmark* (2021) [ation-and-legal-capacity/](#)

KÖNNYEN ÉRTHETŐ KOMMUNIKÁCIÓ

A könnyen olvasható, amelyet néha könnyen olvashatónak vagy könnyen érthető nyelvnek is neveznek, olyan írásos információk bemutatásának módja, amely elérhetővé teszi azokat az írott szövegek olvasási és megértési nehézségeibe ütköző emberek számára. Szabályokat vagy irányelveket tartalmaz a használt szavakkal, a szöveg hosszával, a vizuális háttérrel, a betűtípussal, a képek/képek használatával, amelyek kontextust és jelentést adnak a leírtaknak, és egyéb szempontokat illetően. ⁵

A projekten belül könnyen áttekinthető módszertant alkalmaztunk képzési anyagaink elkészítéséhez, valamint értelmi és fejlődési fogyatékos személyeket vontunk be a leírtak tesztelésére, érvényesítésére. Ez azt jelenti, hogy az összes képzési tartalom a PID számára érthető módon van megtervezve, nem csak azok, amelyek a fejlesztést segítették (az együttműködési csoportok tagjaként), hanem mindenki számára, aki szeretne többet megtudni a képzésről a myPartban tárgyalt témákról.

⁵ Information for all - European standards for making information easy to read and understand (2010)

Jogi keret – PILLANATKÉP

Annak megértéséhez, hogy melyek azok a jogi eszközök, amelyek keretbe foglalják a teljes jogú állampolgársághoz és a demokratikus jogok gyakorlásához való jogot, fontos hivatkozni a nemzetközi és európai jogi eszközökre, valamint a nemzeti jogszabályokra.

Kiemelünk néhány relevánsabbat, de nem megyünk bele mélyebb elemzésekbe, mivel nem ez a projektünk tárgya. Az ötlet az, hogy megadjuk az olvasóknak azt az utat, amely további vizsgálathoz vezet, ha ezt meg akarják tenni.

NEMZETKÖZI ÉS EURÓPAI JOGSZABÁLYOK

EGYEZMÉNY A FOGYATÉKKAL ÉLŐK JOGAIRÓL (CRPD)

A CRPD-t és annak fakultatív jegyzőkönyvét 2006-ban fogadták el az Egyesült Nemzetek New York-i főhadiszállásán, és 2007-ben nyitották meg aláírásra. Az első napon 82 ország írta alá az egyezményt, 44 a Fakultatív Jegyzőkönyvet és 1 ország már ratifikálta azt, ahány ENSZ-egyezményt írt alá a nyitás napján.

Ez az emberi jogi eszköz nem teremt új jogokat, hanem biztosítja, hogy a fogyatékossgal élő személyek minden emberi joghoz és alapvető szabadsághoz hozzáférjenek, és gyakorolják azokat, függetlenül attól, hogy milyen szintű támogatásra van szükségük.

Minden partnerország aláírta és ratifikálta a CRPD-t ⁶. Ez azt jelenti, hogy biztosítaniuk kell, hogy a nemzeti jogszabályok megfeleljenek a CRPD-nek a fogyatékossgal élő személyek jogainak teljes körű tiszteletben tartásáról. A tagállamoknak van egy kis idejük, hogy alkalmazkodjanak ehhez az új jogi kerethez, és minden olyan problémát meg kell oldaniuk, amelyet a bizottság meg nem felelésként azonosít.

A partnerországok aláírták és ratifikálták a fakultatív jegyzőkönyvet is, amely az Egyezményhez egyéni panasztételi mechanizmust hoz létre, és elismeri a Fogyatékos Személyek Jogainak Bizottsága (a továbbiakban: bizottság)

⁶ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html> (30.11.2021)

hatáskörét az olyan egyénektől vagy csoportoktól származó panaszok elbírálására, azt állítják, hogy az Egyezmény szerinti jogukat megsértették.

Ausztria és Szlovénia 2008-ban, Magyarország 2007-ben, Portugália 2009-ben írta alá a szerződést.

A CRPD-nek van egy cikke, amely kifejezetten a politikai részvételre vonatkozik – 29. cikk –, de vannak olyan cikkek is, amelyek a jogok gyakorlásának képességét érintik, például a 12. cikk (jogképesség) és a 9. cikk (hozzáférhetőség). A választójog a legtöbb partnerországban szorosan összefügg a cselekvőképességgel, ez alól Ausztria az egyetlen kivétel.

Bár a CRPD egyértelmű, amikor kimondja, hogy a választójogot nem lehet megtagadni egyetlen állampolgártól sem, függetlenül a támogatási igényétől, Magyarországon ⁷, Portugália ⁸ és Szlovénia ⁹ még mindig találkozunk olyan bírósági határozatokkal, amelyek fogyatékosokra hivatkozva elveszik ezt a jogot. Bár a CRPD nyilvánvaló be nem tartása, ezekben az országokban még mindig széles körben elfogadott ez.

Még aggasztóbb az a tény, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (ECRH) még mindig határozatot hoz azon állampolgárok ellen, akik nemzeti bíróságuk politikai részvétellel kapcsolatos döntése ellen panaszt tesznek, akárcsak a közelmúltban Dániával ¹⁰ és Spanyolországgal ¹¹ kapcsolatos ügyekben.

2014-ben 15 európai tagállam tiltotta meg a cselekvőképességüktől megfosztott fogyatékkal élőknek a szavazást (Portugália volt az egyik), 2 tagállam pedig egyéni értékelést (Magyarország ill. Szlovénia) szavazati jogot garantált minden fogyatékossgal élő személy számára, beleértve a cselekvőképteleneket is (köztük Ausztria is).¹²

⁷ ECtHR, Alajos Kiss v. Hungary, No 38832/06

⁸ Proc. n° 690/19.0T8SSB.E1

<http://www.dgsi.pt/jtre.nsf/134973db04f39bf2802579bf005f080b/c4fe510862a144e08025867a003d52b1?OpenDocument>

2126/19.8T8OER.E1 <https://jurisprudencia.pt/acordao/201388/>

⁹ Završek, D. and Gorenc, K, ANED country report (2013),

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1540&langId=en&preview=cHJldkVtcGxQb3J0YWwhMjAxMjAyMTVwcmV2aWV3>

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-005158_EN.html

¹⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-13109>

¹¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210089>

¹² European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), "The right to political participation for persons with disabilities: Human rights indicators", (Vienna, 2014), accessed 17/12/2021

Azóta a helyzet jogilag megváltozott Portugáliában, bár egyes bírósági határozatok még mindig megfosztják az értelmi fogyatékos embereket a szavazati joguktól. Valójában Portugáliában a választási törvények még mindig a választási alkalmatlanságra hivatkoznak, pl. amikor egy személy „mentális funkcióinak köztudottan korlátozott vagy súlyos megváltozását mutatja, még ha nem is követik nyomon, amikor pszichiátriai intézetben ápolják, vagy a két orvosból álló testület így nyilvánította”.

Az akadálymentesítés szorosan összefügg az állampolgárság gyakorlásával és a közéletben és a politikai életben való részvétellel is, mégpedig azzal, hogy az emberek ismerik jogaikat és azok érvényesítésének módját. A cselekvőképességgel, a demokratikus jogokkal, a politikával és a demokratikus részvételhez kapcsolódó egyéb kérdésekkel kapcsolatos információk azonban ritkán állnak az értelmi és fejlődési fogyatékosokkal élő személyek rendelkezésére.

Az értelmi fogyatékosokkal élő személyek általában nem vesznek részt a politikai és/vagy civil kampányokban, és nem veszik őket célba, és nagy kihívásokkal kell szembenézniük, amikor megpróbálják megérteni a politikákat, törvényeket vagy a polgári részvétellel kapcsolatos információkat.

A hozzáférhetetlen weboldalak, politikai programok, szavazólapok, szavazási kampányok csak néhány példa arra, hogy mi lehet az oka a PID alacsony polgári elkötelezettségének.

A politikai részvétel nem csupán a politikai folyamatok iránti érdeklődést kívánja meg. Ehhez tudás is szükséges, és ez az, ahol a PID általában nem fér hozzá. A PID képzési/oktatási tananyaga általában nem tartalmaz olyan témákat, amelyek a demokratikus értékekről, az alapvető jogokról és az aktív állampolgári szerepvállalásról szólnak, ami a politika iránti érdeklődés hiányához, sőt a politikai és közélet szempontjából jelentéktelen önfelfogáshoz vezet.

A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAIRÓL SZÓLÓ STRATÉGIA 2021-2030

Az Európai Bizottság 2021-ben tette közzé az „Egyenlőségi Unió – Stratégia a fogyatékossgal élő személyek jogaiért 2021-2030” című dokumentumot.¹³ A CRPD-vel ellentétben a stratégia jogilag nem kötelező érvényű, és a tagállamok feladata, saját nemzeti politikák a fogyatékossgal kapcsolatos kérdésekben. A stratégia 5 fő területet érint: a hozzáférhetőség (az épített és virtuális környezetekhez, az információs és kommunikációs technológiákhoz, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz), az Európai Unió jogok gyakorlása (nevezetesen a demokratikus részvétel folyamat), az életminőség és az önálló életvitel, az egyenlő hozzáférés és a megkülönböztetésmentesség, valamint a fogyatékossgal élő személyek jogainak előmozdítása globális szinten.

Projektünkben kiemelt figyelmet fordítottunk a demokratikus folyamatokban való részvételre. A Bizottság számos kezdeményezés közül a teljes választási részvételre és hozzáférhetőségre, a helyes választási gyakorlatokról szóló útmutató elkészítésére és a CERV-program (állampolgárság, egyenlőség, jogok és értékek) végrehajtására összpontosított.

¹³ https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2021/04/European-Strategy-2021-2030_EN.pdf (30.11.2021)

NEMZETI JOGSZABÁLYOK

Az értelmi fogyatékkal élők demokratikus jogaira és politikai részvételére vonatkozó nemzeti jogszabályokat az alábbi kulcsszavakat használva otthoni kutatással azonosították:

- Fogyatékoság
- Állampolgárság
- Szavazati jog
- Politikai részvétel
- Részvétel a közéletben
- Közszolgáltatáshoz való hozzáférés
- Önkéntesség
- Diszkrimináció

Kérdőívet küldtek minden partnernek és olyan európai ernyőszervezetnek, mint az Inclusion Europe és a Brain Injured People & Families European Confederation.

A kérdőív lehetővé tette számunkra, hogy releváns információkat gyűjtsünk a vonatkozó jogszabályok végrehajtásának szintjéről, valamint azonosítsuk a politikai részvétel és az aktív állampolgárság nagyobb előmozdítóit és gátlóit.

Az egyik korlát, amellyel szembesültünk, az volt, hogy nem álltak rendelkezésre naprakész információk kifejezetten a fogyatékossgal élő személyek állampolgárságával és politikai részvételével kapcsolatban a partnerországokban.

Az ANED ¹⁴ beszámoló politikai részvételi jelentések 2013-ra vonatkoztak, és ezt követően nem álltak rendelkezésre szervezett adatok a témában. Megnéztük az ANED 2018-as országjelentéseit és más dokumentumokat is (a linkeket a jelentés végén találja). A partnerországok egy részében az értelmi és fejlődési fogyatékos embereket támogató szervezetek írásos anyagokat készítettek az adott témáról.

¹⁴ Academic Network of European Disability experts

AUSZTRIA

Ausztriában a választójog és a megválasztottság nem korlátozódik fogyatékosokra hivatkozva.

Az osztrák alkotmány 26. cikkének (5) bekezdése kimondja, hogy egy személyt csak büntetőjogi elítélés esetén lehet megfosztani a választójogtól vagy a megválasztáshoz való jogától (passzív és aktív szavazati jog). Ennek ellenére a bírónak eseti alapon kell döntenie, a választási eljárásból való automatikus kizárás nélkül.

Az ANED 2013-as jelentése szerint a fogyatékossgal élő személyek politikai és közéletben való részvételével kapcsolatban nem állnak rendelkezésre statisztikai adatok, így a demokratikus részvétel mértéke nehezen megállapítható.

A politikai részvételről szóló 2018-as kutatási projekt ¹⁵ arról számol be, hogy a fogyatékossgal élő személyek politikai részvételével kapcsolatos információk hiánya miatt, nehéz tudni, hogy mi történik ezzel kapcsolatban, és a fogyatékossgal élők számára nyújtott támogatáson túl kevesebb részvételi lehetőség volt.

Az 2012–2020-as időszakra szóló osztrák nemzeti cselekvési terv a fogyatékossgal a politikai és közéletben való részvételre (6.2) külön pont vonatkozik, amely az írott hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférést és a politikai felnőttoktatást célozza meg, valamint a meglévő jogszabályok megváltoztatását annak biztosítása érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyeket ne zárják ki, esküdtek vagy laikus bírók lehessenek. Ez utóbbi intézkedést 2015-ig kellett végrehajtani. A törvény online konzultációja ¹⁶ azonban azt mutatta, hogy nincs változás, és a 2.1. továbbra is ugyanaz: „akik testi-lelki állapotukból adódóan nem tudják ellátni a Hivatal feladatait”, lehetőséget adva arra, hogy a fogyatékos személyektől megtagadják az esküdt vagy a laikus bírói jogot.

Írásbeli kutatásunk azt mutatja, hogy Ausztriában nincs korlátozás a politikai részvételre, sem választóként, sem jelöltként, de úgy tűnik, hogy a közéletben való részvétel hiánya (például esküdt vagy laikus bíró) továbbra is fennáll.

¹⁵ https://lebenshilfen-sd.at/Arbeiten/arbeiten_in_werkstaetten/Forschungsbuero- (30.11.2021)

¹⁶ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002954> (1.12.2021)

MAGYARORSZÁG

Magyarországon az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló CXXV. törvény (2003)¹⁷ a foglalkoztatásra, a lakhatásra, az oktatásra és képzésre, valamint az árukra és szolgáltatásokra vonatkozik, de nem utal a politikai és közéletre.

A magyar alkotmány 2012-ben az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletére¹⁸ módosult, de továbbra is lehetővé teszi a szavazati jog átrajzolását „a gondnokság vagy gondnokság alatt álló személyek, a jogerős törvény hatálya alá tartozó személyek számára. Ítélet, amely megtiltja számukra a közügyekben való részvételt, vagy olyan személyeket, akiket jogerős bírósági ítélet alapján bebörtönöztek, vagy akik büntetőeljárásban hozott jogerős ítélet alapján elmeógyógyintézeti kezelésre kötelezték” (70. cikk (5) bekezdés). Az változott, hogy most ezt a bíróság döntötte el, nem pedig automatikusan.

Irodai kutatásunk alapján elmondható, hogy Magyarországon a fogyatékoság megléte a CRPD 29. cikkelyének egyértelmű megsértésével indokolhatja a politikai és közéletben való részvétel megtagadását.^{19 20}

PORTUGÁLIA

A portugál alkotmány 48. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy minden állampolgárnak joga van részt venni a politikai életben és az ország közügyeinek irányításában, közvetlenül vagy szabadon választott képviselők útján, a 49. cikk (1) bekezdése pedig kimondja, hogy minden 18 életévét betöltött polgárnak, kivéve az általános törvényben meghatározott cselekvőképtelenséget. A 49/20061 törvény²¹ tiltja a fogyatékoság vagy egészségügyi kockázat alapján történő megkülönböztetést, a 163/2006. számú törvényerejű rendelet (Akadálymentesítési Törvény) pedig meghatározza az akadálymentesítési rendszert azon épületekre és létesítményekre vonatkozóan, amelyek fogadják a közterületeket, a közutakat és a lakóépületeket. Első pillantásra a

¹⁷ https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/act-cxxv-2003-equal-treatment-and-promotion-equal-opportunities-0_en

¹⁸ https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2019/10/Hungary_National-Disability-Program-2015-2025.pdf

¹⁹ <https://fra.europa.eu/en/content/cases-considered-international-complaints-bodies>

²⁰ <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/hu/hu047en.pdf#page=21>

²¹ <https://dre.pt/dre/detalhe/lei/46-2006-540797>

fogyatékosággal élő személyek közéletben és politikai életben való részvételének nincsenek jogi korlátai. Ez azonban nem így van.

Az emberek védelmének és támogatásának új rendszere jogaik gyakorlásában – a korábbi gyámügyi törvényt felváltó 49/2018-as „Regime do Maior Acompanhado” törvény továbbra is lehetővé teszi a szavazati jog korlátozását, mivel azt a bírák értelmezhetik, amelyek megfosztották az embereket a választójogtól vagy a választáson való indulástól ²².

Valójában a 49/2018-as törvény még mindig ütközik a CRPD 12. cikkével és a 11. számú általános megjegyzéssel, mivel lehetővé teszi a cselekvőképesség értelmi képesség alapján történő csökkentését, valamint a személyiségi jogok fogyatékoság okán történő korlátozását. ²³

A szociális modell és a paradigmaváltás említése ellenére továbbra is minden jogi dokumentum nagyjából a rokkantság orvosi modelljéhez kapcsolódik. A kapacitás meghatározása továbbra is a klinikai értékelésen múlik, és nem állnak rendelkezésre, vagy nem is terveznek támogatott döntéshozatali mechanizmusokat. Portugáliában a választási aktusok eltérő jogi kerettel rendelkeznek (pl. parlamenti, helyi, elnöki stb.), de mindegyik megtagadja a választási képességet azoktól, akik köztudottan korlátozzák vagy súlyosan megváltoznak mentális funkcióikban, még akkor is, ha nem vonatkoznak rájuk kísérő intézkedések, ha pszichiátriai intézménybe került, vagy a két orvosból álló bizottság ilyenek nyilvánította. ²⁴

²²<http://www.dgsi.pt/jtre.nsf/134973db04f39bf2802579bf005f080b/c4fe510862a144e08025867a003d52b1?OpenDocument>

²³<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/031/20/PDF/G1403120.pdf?OpenElement>

²⁴ <https://www.cne.pt/content/legislacao-eleitoral>

SZLOVÉNIA

A szlovén alkotmány 12. cikke kimondja, hogy minden egyénnek egyenlő emberi jogokat és alapvető szabadságokat kell biztosítani nemzeti származásra, fajra, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy egyéb meggyőződésre, anyagi helyzetre, születésre, iskolai végzettségre, társadalmi státuszra vagy bármilyen más személyes helyzetre való tekintet nélkül. körülmény, és hogy a törvény előtt minden személy egyenlő. ²⁵

A 35. cikk meghatározza, hogy minden egyes személy testi és lelki épségét garantálni kell, csakúgy, mint a magánélethez való jogát és egyéb személyes jogait; a 42. cikk pedig csak az állandó védelmi és rendőri személyzetre korlátozza a gyülekezési és egyesülési jogot. A 43. cikk (szavazási jog) és a 44. cikk (közügyekben való részvétel) közvetlenül kapcsolódik projektünk hatóköréhez, és nem tagadja meg egyetlen állampolgártól sem a szavazati jogot vagy a közügyekben való részvételt.

Tehát, ha csak a szlovén alkotmányt néznénk, azt kellene mondanunk, hogy a politikai és közéletben való részvételnek nem volt jogi korlátja.

Az Országgyűlési Választási Törvény 7. cikke azonban kimondja, hogy „nem ismerhető el a választójog és a választáson való indulás joga a 18. életévét betöltött szlovén állampolgár számára, aki mentális betegségben szenved, fejlődési nehézségekkel, cselekvőképességüktől jogerősen megfosztott, vagy akinél a szülői jogok meghosszabbítása megtörtént a nagykorúságukat meghaladóan, ezért nem képes megérteni a választások értelmét, célját és hatását. A cselekvőképesség megvonása vagy a szülői jogok nagykorúságon túli kiterjesztése iránti eljárásban a bíróság külön dönt a választójog és a választójog elvételéről.”

A Fogycsökkenéssel élőkért 2014-20211-ig szóló akcióprogram csak kétszer utal a politikai életre, amikor az akadálymentesítésről beszélünk. Ennek a témának a kezelésére azonban nincs konkrét intézkedés. A megkülönböztetés elleni védelemről szóló törvény², bár az 1. cikkben hivatkozik a politikai jogokra, nem

²⁵https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/slovenia/slnold-e.htm

hivatkozik semmilyen konkrét intézkedésre, amely e részvétel biztosításához szükséges.

A felülvizsgálat alatt álló népszavazási és népi kezdeményezési törvény nem teszi lehetővé a cselekvőképességüktől megfosztott személyeknek a választójog gyakorlását. Ugyanez vonatkozik a felülvizsgálat alatt álló helyhatósági választási törvényre is. Az egyenlőség elvének szószólója mindkét esetben¹ ajánlási listát fogalmaz meg az új dokumentumok készítői számára, amely tartalmazza a választási folyamatok teljes körű hozzáférhetőségét, a támogatott döntéshozatal rendszerét és a CRPD-nek való maradéktalan megfelelést, rámutatva A javasolt megoldások korlátozhatják vagy akadályozhatják az értelmi és/vagy pszichoszociális fogyatékossgal élők, valamint az intézményekben élők hozzáférést. Erre hivatkozik az éves jelentés. ^{26 27 28 29}.

²⁶ This information refers to 2014, we could not identify any further information online.

²⁷ http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2019/02/PADA-ZVarD_EN.pdf

²⁸ EVA 2020-3130-0017 <http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2020/12/riporocilo-Zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-Zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-referendumu-in-o-ljudski-iniciativi.pdf>

EVA 2020-3130-0026 <http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2020/12/Priporocilo-Zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-Zakona-o-spremembah-in.pdf>

²⁹ Annual Report of the Advocate of the Principle of Equality for 2020 - CASES AND ISSUES <https://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2021/07/ANNUAL-REPORT-2019-%E2%80%93-CASES-AND-ISSUES.pdf>

Politikai részvétel és aktív állampolgárság

A PID és a mentális egészséggel kapcsolatos kérdések esetében a politikai és közéletben való részvételt történelmileg úgy értelmezték, mint amiben nem szabad részt venniük. Valójában a legtöbb európai országban van vagy volt olyan jogszabály, amely megtagadta ezt a jogot, ha egy személyt valamilyen felügyelet alá helyeztek, amely a gyermekekkel hasonlította össze bizonyos állampolgári és személyiségi jogok gyakorlása során.

A fogyatékosági paradigma megváltozásával és annak megértésével, hogy a fogyatékosággal élő személyekre is jogok vonatkoznak, az országok elkezdtek megvitatni, hogyan biztosítsák, hogy az emberek támogatási szükségleteiktől függetlenül hozzáférhessenek ezekhez a jogokhoz.

A CRPD nem hoz új jogokat. Célja, hogy újból megerősítse a már elfogadott és elismert egyetemes elveket (méltóság, teljesség, egyenlőség és megkülönböztetésmentesség) a fogyatékoság területén, hogy a kormányok integrálják a fogyatékoság különböző dimenzióit a politikába és jogi kereteikbe. konkrét kötelezettségek a társadalom fogyatékosággal kapcsolatos tudatosítására, a sztereotípiák elleni küzdelemre és a fogyatékkal élők értékelésére vonatkozóan.

A politikai részvételhez és az aktív állampolgársághoz való jog számos más emberi jog gyakorlásával is összefügg. Ha egy fogyatékos személytől megtagadják az oktatáshoz való jogot, az a politikai folyamatokban való részvételi képességére is kihat, hiszen az oktatás alapja az aktív állampolgárságnak. Az információhoz, a közlekedéshez vagy az épített környezethez való hozzáférés szintén kritikus a politikai részvétel és az aktív állampolgárság szempontjából. És végül, de nem utolsósorban, a diszkriminatív törvények, amelyek megfosztják a PID-t törvényes jogaitól azáltal, hogy megvonják tőlük cselekvőképességüket, az állampolgári jogok jogfosztásának középpontjában állnak.

A polgárok aktív és önkéntes részvétele a nyilvános döntéshozatalban a demokrácia egyik pillére az emberi jogok egyetemes nyilatkozatában ³⁰. A modern demokráciaelméletek szerint az egyének bevonása a döntéshozatali folyamatokba

³⁰ Article 21 Universal Declaration of Human Rights

elősegíti és egyúttal tükrözi is az autonómiát, a kompetenciát, a felhatalmazást és a szabadságot, hozzájárulva a polgárok társadalmi-gazdasági és politikai problémákról, valamint a kormányzati működésről való tájékoztatásához. A folyamat, élénkítette a nyilvános vitát.

A politikai részvétel legszokványosabb formája a választási tevékenység, amely a politikai részvétel és a képviseleti demokrácia magját alkotja. Vannak más részvételi csatornák is, amelyeken keresztül a polgárok befolyást gyakorolnak a politikai folyamatokra a nem választási időszakokban, ezek a népszavazások, petíciók, tüntetések, gyűlések, részvételi költségvetések, nyilvános viták, lobbizás stb. ³¹ Ha a demokratikus elveket és a közvetítő értékeket nézzük, könnyen azonosíthatunk néhány hiányosságot, amikor a PID-re gondolunk, nevezetesen a hozzáférés engedélyezéséhez szükséges követelmények tekintetében. Az alábbi táblázat (Beetham et al. 2008-ból átdolgozva) a részvétel, a képviselet, a reagálás és a szolidaritás értékeire utal, és bemutatja a megvalósítás követelményeit és intézményi eszközeit, a myPart szemszögéből.

Közvetítő értékek	Követelmények	A megvalósítás intézményes eszközei
Részvétel	Részvételi jogok A részvételhez szükséges kapacitások/erőforrások Részvételi ügynökségek Részvételi kultúra	Polgári és politikai jogok rendszere Gazdasági, szociális és kulturális jogok Választások, pártok, civil szervezetek Állampolgárságra nevelés
Reprezentáció	A népi vélemény főbb irányzatainak törvényhozó képviselője Minden közintézmény reprezentálja a választók társadalmi összetételét	Választási és pártrendszer Diszkriminációellenes törvények Megerősítő cselekvési irányelvek
Fogékonyság		A nyilvános konzultáció szisztematikus, nyílt és hozzáférhető eljárásai és csatornái Az önkormányzat közel az emberekhez
Szolidaritás	A sokszínűség toleranciája otthon	Állampolgári és emberi jogi nevelés Nemzetközi emberi jogok

Adaptálva az "Assessing the quality of democracy- a practical guide" Beetham et al. 2008

³¹ <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/assessing-the-quality-of-democracy-a-practical-guide.pdf>

Demokráciában a politikai részvétel esélyegyenlőséget jelent a preferenciák megfogalmazásában és közvetítésében, azzal a céllal, hogy befolyásolja a társadalmi és egyéni aktivitást érintő kollektív döntéseket.

A részvételt nem befolyásolhatják olyan tényezők, mint az osztály, a fogyatékoság, a nem, a vallás vagy más társadalmi és/vagy egyéni jellemzők, vagy a társadalmi és politikai kérdésekről és az irányítási mechanizmusokról szóló információkhoz való hozzáférés különbségei.

A myPart projekten belül a politikai és állampolgári részvétel elősegítését tűztük ki célul a politikai rendszerekkel és az állampolgári jogokkal kapcsolatos képzések témakörével, különös tekintettel a fent azonosított közvetítő értékekre.

A politikai részvétel és az aktív állampolgárság kulcsfontosságú gátlói/előmozdítói tényezői

A gátlókat és az előmozdítókat együtt mutatjuk be, hiszen egy-egy szempont hiánya gátolja, léte pedig elősegíti a politikai részvételt és az aktív állampolgárságot. Együtt járnak, és nem lehet elválasztani egymástól.

DISZKRIMINATÍV JOGI KERET

A diszkriminatív törvények és politikák megléte, amelyek megakadályozzák, hogy a PID részt vegyen a politikai és közéletben, az egyik fő akadálya e jog gyakorlásának.

Bár hivatkoznunk kell a cselekvőképességet megtagadó, és ezáltal a helyettesítő döntéshozatalt, valamint a szülői jogok kiterjesztésére vonatkozó törvényekre, nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a szegregált oktatást lehetővé tevő vagy a hozzáférést megtagadó törvények. A minőségi oktatásra való törekvés szintén óriási hatással van a jogok képviselésére és az állampolgári részvételre.

A myPart projektben részt vevő 4 ország közül 3-ban van valamilyen szintű előfeltételi részvétel a politikai és közéletben, olyan jogszabályok miatt, amelyek fogyatékosokra hivatkozva megtagadják és megfosztják az emberektől az állampolgári jogokat, figyelmen kívül hagyva az egyenrangúság elveit. PI: az értelmi és/vagy pszichoszociális fogyatékosokkal nem rendelkező polgároknak nem kell bizonyítaniuk, hogy képesek megérteni a választójog gyakorlásának jogi alapelveit vagy következményeit. Az a tény, hogy ezt a jogfosztást bíróság végzi el, nem nyugtathat meg minket. Minden olyan bírósági határozat, amely az állampolgári jogok fogyatékosok okán történő megtagadását eredményezi, egyértelműen sérti a CRPD 29. cikkét, és hátrányosan megkülönbözteti a fogyatékkal élőket.

Az a tény, hogy az egyik partnerország felállított egy olyan jogi keretet, amely minden polgár számára elismeri a politikai és nyilvános részvételhez való jogot, függetlenül egyéni jellemzőitől vagy a szükséges támogatás mértékétől, azt mutatja, hogy nincs ok az ellen vitatkozni ezt a felismerést.

NINCSENEK MEGBÍZHATÓ ADATOK

A megbízható adatok elengedhetetlenek a szabályzatok és szolgáltatások kidolgozásához. Ezen adatok nélkül az emberek láthatatlanok maradnak a döntéshozók, a politikusok és a társadalom számára.

Amennyire megtudtuk, egyetlen partnerország sem rendelkezik pontos és naprakész adatokkal a fogyatékossgal élő személyek politikai részvételével kapcsolatban. Ugyanez vonatkozik a szavazásban akadályozó bármely korlátozó intézkedés alá vont személyek számára (Portugália ³², Magyarország ³³, Ausztria ³⁴, and Szlovénia ³⁵) vagy a szavazóhelyiségek hozzáférhetőségére (Portugália). Szlovéniában van információ arról, hogy egyes választásokon hányan használtak szavazógépeket a látássérült és mozgássérült személyek megsegítésére. Bár elismerjük a magánélet tisztelésének szükségességét és a jogot annak eldöntésére, hogy egy személy fel kívánja-e fedni fogyatékossgát, úgy gondoljuk, hogy létre lehetne hozni egy olyan rendszert, amely a személyes adatok védelméhez fűződő jogok nélkül biztosítaná a szükséges információkat.

Ennek a rendszernek deszegregált adatokat kell szolgáltatnia.

AKADÁLYMENTESÉG

Amikor a politikában és közéletben való részvételről gondolkodunk, akkor a szavazóhelyiségek, információk és eljárások, így a választási kampányok akadálymentesítésére gondolunk, de a közlekedési hálózat elérhetőségére is, amely lehetővé teszi a szavazóhelyiség elérését. De ha minden partnerország rendelkezik valamilyen jogi kerettel az épített környezethez való hozzáférésre vonatkozóan; ez természetesen nem vonatkozik a választási folyamathoz vagy az információkhoz való hozzáférésre.

³² FRANET - PT – Country information Indicators on political participation of persons with disabilities - 2014

³³ FRANET - HU – Country information Indicators on political participation of persons with disabilities - 2014

³⁴ FRANET - AT – Country information Indicators on political participation of persons with disabilities - 2014

³⁵ FRANET - SI – Country information Indicators on political participation of persons with disabilities - 2014

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

A partner országokban az akadálymentesítés fizikai akadályainak felszámolását célzó intézkedések az ésszerű alkalmazkodástól függenek, és a választási aktus hozzáférhetőségére hivatkozva mindkét konstrukciót nem határozzák meg.

A FRANET jelentések (2014) szerint bár elismert, hogy a hatóságoknak biztosítaniuk kell az akadálymentesített szavazóhelyiségeket, nincs konkrét meghatározás arra vonatkozóan, hogy mely akadálymentesítési intézkedéseket kell bevezetni, sem az akadálymentesített szavazóhelyiségek számát illetően.

A részvétel nem a szavazással vagy a választásokon való megjelenéssel kezdődik és nem ér véget. Az épített környezet megközelíthetőségét illetően az épületek, a tömegközlekedés is akadályt jelent. Az épület hozzáférhetősége vagy hiánya mélyen befolyásolja a fogyatékossgal élők részvételi szintjét a demokratikus folyamatokban.

Néhány projektországban a szavazóhelyiségen/fülkén kívül is lehet szavazni³⁶, ha valaki nem fér hozzá, egy adott szavazóhelyiséghez. A mi szempontunkból ez nem felel meg a „másokkal egyenlő alapon” elvnek, így diszkriminatív gyakorlatot eredményez. Más esetekben a szavazóhelyiségen kívül nem lehet szavazni, és bár létezik akadálymentesítési jogszabály a középületekre vonatkozóan, a választási törvény nem említi vagy definiálja az akadálymentesítést³⁷. Egyes esetekben, bár azonosítottak néhány jó gyakorlatot, még mindig hiányoznak az átfogó hozzáférést biztosító szabályozások³⁸.

A VÁLASZTÁSI FOLYAMAT

Projektünkben a választási folyamat minden olyan eseményre vonatkozik, amely magát a választást megelőző és azt követő eseményt jelenti, és amely a polgárok számára biztosítja a szavazati joguk gyakorlásához szükséges információkat és eszközöket. Tehát az akadálymentesítés ebben az összefüggésben tájékoztató kampányokat, szavazólapokat, eredményekről szóló tájékoztatást és így tovább.

³⁶ Hungary and Slovenia

³⁷ Portugal

³⁸ Austria

A PID esetében az információhoz való hozzáférés fő korlátja a kognitív hozzáférhetőséggel ³⁹, vagy annak hiányával kapcsolatos.

Kutatásunk nem tudott olyan ország jogszabályát azonosítani, amely biztosította volna, hogy a választási információkat a PID számára hozzáférhető formátumban, azaz könnyen olvasható és érthető formában közöljék. A politikai pártokkal, jelöltekkel, szavazóhelyiségekkel és választási eredményekkel kapcsolatos információk nem állnak rendelkezésre a PID számára hozzáférhető formátumban, ami megakadályozza őket abban, hogy tájékozódjanak és beleszóljanak a politikák megírásának, végrehajtásának és értékelésének módjába, valamint a demokratikus kirekesztés érzése. folyamatokat.

Meggyőződésünk, hogy a politikusok és a döntéshozók nem veszik figyelembe a PID igényeit és perspektíváit a kampány kidolgozásakor, mert nem látják őket potenciális választóként. Történelmileg soha nem kapták meg ezt a szerepet, és bár hosszú utat tettünk meg, még mindig sok a tennivaló annak érdekében, hogy ez a felfogás megváltozzon. A jelnyelvet a kampányok és a vonatkozó nyilvános kommunikáció során már kötelezőnek ismerik el, de ez nem vonatkozik a könnyen olvasható nyelvre.

Nincsenek olyan jogi rendelkezések, amelyek a köz- és magán médiaszolgáltatókra vonatkoznának a kognitív akadálymentesítés biztosítására, sem pedig annak biztosítására, hogy a politikai pártok és a nyilvános weboldalak elérhetőek legyenek a PID számára. Ez azért fontos, mert a WCAG 2.2-nek való megfelelés nem biztosít azonnali hozzáférést a PID számára a webtartalomhoz. Tehát még akkor is, ha a nyilvános webhelyeknek meg kell felelniük (és meg is kell felelniük) ezeknek a szabványoknak, továbbra is elérhetetlenek lehetnek célcsoportunk számára. Meghatározhatnánk néhány kötelezettséget a vak személyekre is, de ezek nem lennének kötelezőek.

Valamennyi partnerországban voltak olyan szervezetek (nem kormányzati szervezetek, fogyatékkal élők szervezetei, sőt közszolgálatok is), amelyek könnyen áttekinthető formában nyújtottak információt a politikai pártokról, a választási eljárásokról és a szavazati jogokról. A PID számára hozzáférhetővé tett szavazási anyagokat (pl. szavazócédulákat) nem tudtunk azonosítani, és ugyanez

³⁹ Inclusive practices that aim to remove barriers for people whose disabilities affect the way they process information

történt a választási hatóságok és a választási tisztviselők számára a diszkriminációmentességről, az ésszerű alkalmazkodásról és a kognitív akadálymentesítésről tartott képzések esetében sem.

Egyes politikai pártok kezdik kiáltványukat könnyen olvasható formában elkészíteni, de ezt nem minden információért és minden politikai erő teszi. Mindazonáltal lassú mentalitásváltást mutat, ami valószínűleg azzal függ össze, hogy a CRPD 29. cikkének tiszteletben tartása érdekében néhány, a választójog gyakorlását akadályozó jogszabályi rendelkezés általában eltűnik.

A POLITIKÁBAN ÉS KÖZÉLETBEN VALÓ RÉSZVÉTEL INFORMÁLIS AKADÁLYAI

Valószínűleg ezek a legelterjedtebbek és nehezebben leküzdhetők, mélyen gyökereznek a kollektív képzeletben. A fogyatékossgal élő emberek számos informális korláttal szembesülnek, amelyek a társadalmi-gazdasági tényezőkhöz, a társadalmi elszigeteltséghez, a megbélyegzéshez és a szerepmodellek hiányához kapcsolódnak.

A fogyatékos személyeket érő hátrányok közül sok olyan társadalmi akadályokhoz és diszkriminációhoz kapcsolódik, amelyek eltávolítják őket a politikai napirend éléről, és nem ismerik fel állampolgári értéküket. A társadalom továbbra is úgy tekint a PID-re, mint aki nem képes személyes, pénzügyi vagy egészségügyi döntéseket hozni, és ezt továbbra is fenntartja néhány partnerország „új” jogi kerete, amely lehetővé teszi az állampolgári jogok fogyatékosági okán történő korlátozását.

Az a feltevés, hogy a PID nem tud vagy nem hozhat olyan fontos döntéseket, mint a szavazás, még mindig aktuális. Amikor megengedik nekik, hogy ezt megtegyék, értékelni lehet, hogy mennyire képesek erre, miközben ezt a polgárok más csoportjától nem kérik.

A fogyatékossgal és a szegénység összefügg egymással, és egymás okai és következményei (Pinilla-Roncancio, 2015) ⁴⁰. A szegények inkább a túlélésre koncentrálnak, ezért az alapvető szükségletek kielégítése az első. Ezek az emberek korlátozott mértékben fognak érdeklődni a politikában vagy a közéletben való

⁴⁰ <http://dx.doi.org/10.15446/revfacmed.v63n3sup.50132>

részvétel iránt. Másrészt a magas végzettség, az állampolgári készségek és a magas jövedelem elősegíti a részvételt, valamint a jó társadalmi kapcsolatokat (Matilla és Papageorgiu, 2017 ⁴¹).

A legtöbb család más jogokat (pl. az oktatáshoz, munkához, egészségügyhöz) is előtérbe helyez a politikai és közéletben való részvételhez való jog előtt, így nem fektet be családtagjai e téren szükséges kompetenciák és érdeklődés kiépítésébe. A döntéshozatali készségeket, amelyek a polgári szerepvállalás szempontjából annyira fontosak, nem fejlesztik kiskoruktól kezdve, így a felnőttek nehezen fejezik ki véleményüket és döntenek.

A civil részvételt elősegítő és ösztönző közösségi hálózat hiánya is szerepet játszhat a PID által mutatott érdeklődés és részvétel hiányában, valamint a részvételi motiváció vagy önbizalom hiányában. Az a tény, hogy kevés a fogyatékos személy kiemelt politikai pozíciókban, megnehezíti, hogy olyan példaképek legyenek, akikre felnézve érezni tudják, hogy ők is eljuthatnak az adott pozícióba.

⁴¹https://www.researchgate.net/publication/303281526_Disability_Perceived_Discrimination_and_Political_Participation/link/5a60438ba6fdcc21f487b77b/download

Valódi helyzetek

AUSZTRIA

A „Politikai Csoportot” 2014-ben alapította a Lebenshilfe, ez a fogyatékkal élők politikába bekapcsolódó csoportja. A cél az volt, hogy a csoport tagjait tájékoztassák a politikai kérdésekről, és ezt megvitassák velük. A Lebenshilfe a "Politikai Csoport" szervezője, de más támogató szervezetek fogyatékkal élőket is meghívja ezekre a találkozókra. Az elmúlt években (a járvány előtt) évente 3-5 találkozó volt. A találkozók a kezdeti években elsősorban a politikával kapcsolatos alapvető információk megszerzésére szolgáltak (mi a demokrácia? Ausztriai szavazás, ...), illetve az egyes pártok legfontosabb témáinak/tartalmainak megismerése. A fő kérdés az volt: Mit tesznek az egyes pártok a szociális ügyekért és a fogyatékkal élők érdekében? Ezért ezekre a találkozókra meghívták a szociális ügyek szóvivőit. Az idők folyamán társadalmi-politikailag releváns témákkal is foglalkoztak a képviselőcsoportban, mint például a migráció. Az ülésekre általában külső előadókat/szakértőket hívnak meg. Az idő egy részét az információ/elmélet (könnyű nyelvezetben) tölti, egy része a kérdésekre és a csoport / előadók közötti eszmecserére áll rendelkezésre. Kis csoportokban történik a munka, majd az eredményeket a plenáris ülésen ismertetik.

MAGYARORSZÁG

F. Budapesten él szüleivel. Az általános iskola elvégzése óta évekig könnyű fizikai munkát végzett egy ipari szövetkezetben. Jelenleg egy országos érdekvédelmi szervezetnél dolgozik, ahol az önálló életvitelről szóló tréningek továbbfejlesztésén dolgozik a társai számára. Szabadidejében szeret napközibe járni, tévézni, népzene hallgatni, DVD-eket és könyveket gyűjteni.

F. szavazati joggal rendelkezik. Erős véleménye van a helyi politikusokról és azok életét befolyásoló intézkedéseikről. "Egy jó polgármesternek segítenie kell az embereket és támogatnia kell a fogyatékkal élőket." Folyamatosan tájékozódik a helyi újságokból és hírekből.

Úgy gondolja, hogy az áttekinthető politikai programok, szavazólapok elérhetőbbé tennék számára a választásokat. „Örülök, mert nem vagyok gondnokság alatt, így gyakorolhatom a választójogomat. Nem értek egyet azzal, hogy a bírák korlátozhatják társaim szavazati jogát. Nem hiszem, hogy a bíróknak ezt meg kellene tenniük. Szerintem minél többen mennek el szavazni, annál jobb. Bátorítom minden társamat, hogy menjen el szavazni, mert ehhez joga van!”⁴²

PORTUGÁLIA

2019-ben egy 64 éves férfitől kísérő intézkedés elrendelése után bírósági határozattal megtagadták a választójogát. A közminisztérium fellebbezett, de a Fellebbviteli Bíróság 2021⁴³, januárjában elutasította a fellebbezést, és úgy ítélte meg, hogy a választójogi törvénymódosítások az eltiltás intézetének visszavonásából eredően nem akadályozzák, hogy a kísérő ítélet eldöntse a jog gyakorlásának akadályát.

Ítéletével megfosztotta a férfit a házasságkötés vagy a tényleges élettársi kapcsolat kialakításának, a nemzés, az örökbefogadás, a biológiai vagy örökbefogadott gyermekek gondozásának és nevelésének, az országon belüli vagy külföldre egyedüli költözés, a letelepedés jogától is, valamint hivatalos dokumentumok aláírásától is. Mindez krónikus alkoholizmusra alapozva, a vádlott súlyos és tartós memóriazavarával, kognitív degradációjával történt, amely (a bíróság álláspontja szerint) lehetetlenné tette jogainak maradéktalan, személyes és lelkiismeretes gyakorlását, kötelességei teljesítését.

⁴² <https://www.facebook.com/kozpont.efoesz/posts/2046616108965604>

⁴³ <http://www.dgsi.pt/jtre.nsf/134973db04f39bf2802579bf005f080b/c4fe510862a144e08025867a003d52b1?OpenDocument>

SZLOVÉNIA

2015-ben ⁴⁴, a Szlovén Köztársaság ombudsmanjához (az Ombudsmanhoz) egy felnőtt értelmi fogyatékos személy édesapja fordult, akitől a szülői jogok kiterjesztése során elvették a választójogot. Az apa megkérdőjelezte a szavazati jog megvonását, és felkérte az ombudsmant, hogy értékelje a Szlovén Köztársaság által ratifikált nemzetközi egyezményeket.

Az ombudsman megvizsgálta a Szlovén Köztársaságot kötelező érvényű nemzeti jogszabályokat és nemzetközi dokumentumokat. Az ombudsman úgy értékelte, hogy a fogyatékossgal élő, különösen az értelmi fogyatékossgal élő személyek választójogának nemzeti jogi szabályozása ütközhet az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményével.

A történet folytatását 2021-ben árulta el a szóban forgó értelmi fogyatékos édesanyja. Azt vallotta, hogy fiának állást kellett foglalnia a bíróságon, hogy a bíró felmérje képességeit. Be kellett bizonyítania, hogy tud írni és olvasni, és sok kérdést kérdezett tőle. A folyamat gyötrelmes volt számára, szorongatva és érzelmileg megviselte őt, mivel „nem tett semmi rosszat, de bizonyítania kellett a bíróságon, és bűnözőként kezelték”.

⁴⁴ In 2019, the Family code (act) (EVA 2016-2611-0062) erased the possibility of extension of the parental rights; however, it does not apply retrograde for people who already had the parental rights extension in place. The institute of guardianship still stands.

Ajánlások

A myPart projekt egyik célja az értelmi fogyatékosok helyi, regionális, országos és európai szintű állampolgári részvételével kapcsolatos információk gyűjtése és szolgáltatása, valamint ajánlások felállítása volt. Arra jutottunk, hogy a PID politikai és közéleti részvételét megakadályozó vagy elősegítő tényezők azonosak, függetlenül attól, hogy milyen szinten vizsgáljuk. Valójában teljesen mindegy, hogy európai, nemzeti, regionális vagy helyi szintű részvételről beszélünk. A részvétel vagy annak hiánya ugyanazon akadályokon/segítőkön múlik: megbízhatatlan adatok, a teljes jogképesség formális és informális megtagadása, diszkriminatív törvények és politikák, akadálymentesítési kérdések, társadalmi és kulturális normák, valamint az érdektelenség és a jogok ismeretének hiánya. Mindezeket figyelembe véve, és a PID társadalmi részvételének előmozdítása érdekében a myPart projektpartnerség a következőket ajánlja:

JOGI KERETRENDSZER

- Minden olyan törvény és jogi dokumentum eltörlése, amely a cselekvőképességet a szavazati joggal és a politikai részvétellel köti össze.
- Át kell tekinteni minden olyan jogszabályt, amely fogyatékosra hivatkozva korlátozza a cselekvőképességet, és összekever két egészen eltérő fogalmat: cselekvőképesség és szellemi cselekvőképesség.
- A helyettesítő döntéshozatali mechanizmusok felváltása támogatott döntéshozatali mechanizmusokkal.
- Hozzáférhető panasztételi mechanizmusok létrehozása, amelyeket bármely személy használhat, tekintet nélkül a jogi státuszára.

STIGMA ÉS ATTITÚDBELI AKADÁLYOK (DISZKRIMINÁCIÓ)

- Figyelemfelkeltő kampányok végrehajtása a PID politikai és állampolgári jogairól, az őket képviselő civil szervezetekkel és adatvédelmi tisztviselőkkel együtt. Ezeknek a kampányoknak a sztereotípiák felszámolására kell összpontosítaniuk a választásokon való részvételre és a jelöltként való indulásra vonatkozó képességükkel kapcsolatban.
- Elő kell segíteni a PID láthatóságát és részvételét a médiában zajló választási vitákban, és gondoskodni kell arról, hogy a politikai műsorokat és vitákat a PID számára hozzáférhető formátumban biztosítsák.
- Az állampolgári kompetenciák, a kritikai gondolkodás és a médiaműveltség oktatásának elősegítése a felnőttoktatásban.
- Hozzáférés biztosítása az állampolgári neveléshez hozzáférhető formátumokban, nevezetesen könnyen olvasható és érthető formában. Az iskoláknak aktívan részt kell venniük abban, hogy a tanulók lehetőséget biztosítsanak a tanulásra és az állampolgári kötelezettségek gyakorlására.
- Gondoskodjon arról, hogy a fiatalok (fogyatékossgal élő és anélkül) hozzáférjenek olyan gyakorlati tanulási tapasztalatokhoz, amelyek felkészítik őket az aktív állampolgári részvételre (részvételi költségvetések az iskolákban, diákszövetségek, osztályok delegáltjai stb.).
- Stratégiák kidolgozása és végrehajtása a családok bevonására a szavazati jogokkal kapcsolatos oktatásba. Ezt választási bizottságok és/vagy más, az egyenlő jogok és a politikai részvétel érdekében érdekelt testületek tehetik meg.
- Képzések biztosítása a megkülönböztetésmentességről és a PID segítéséről a szavazóköri tiszték és a választói regisztrációval megbízott és a választási folyamatban részt vevő más szakemberek számára.
- Rajzoljon és terjesszen iránymutatásokat a fogyatékkal élő szavazók segítésére, bevonva a reprezentatív civil szervezeteket és az adatvédelmi tisztviselőket.

MEGKÖZELÍTHETŐSÉG

- Gondoskodjon arról, hogy a középületek, szavazóhelyiségek, parlamentek és kormányzati épületek másokkal egyenlő módon hozzáférhetőek legyenek. A PID-nek ugyanolyan mértékben és ugyanolyan méltósággal kell tudnia használni a közterületet, mint bármely más állampolgárnak.
- Tájékoztatást nyújtson a választási folyamatról, a politikai programokról és a szavazási eljárásokról hozzáférhető formátumban, mégpedig könnyen olvasható és érthető formában.
- Gyakorlási lehetőség biztosítása díszlet szavazóhelyiségek használatával. A civil szervezetek a választási testületekkel együttműködve színlelt szavazóhelyiségeket állíthatnak fel gyakorlatozás céljából a szavazás napja előtt.
- Biztosítson hozzáférhető szavazólapokat és/vagy más olyan szavazási módot, amely tiszteletben tartja a titkosságot és nem manipulálhatók.
- Térképezze fel az elektronikus szavazás adta lehetőségeket.
- A szavazás napján a szavazóhelyiségbe és vissza ingyenes, akadálymentes szállítást kell biztosítani.
- Hozzon létre egy információs forródrótot fogyatékossgal élő személyek és/vagy gondozók számára információnyújtás vagy szállás igénylése céljából.

AKTÍV RÉSZVÉTEL

- Szisztematikus módon, európai, nemzeti és helyi szinten gyűjtsön deszegregált adatokat a fogyatékossgal élő személyek politikai és állampolgári részvételéről.
- Kvóta megállapítása a fogyatékkal élők választásokon való részvételére, a helyi szinttől az európai szintig.
- További pénzügyi támogatás nyújtása a fogyatékos jelölteknek, hogy a részvételükből eredő többletköltségeket fedezni lehessen (pl. jelnyelvi tolmácsolás vagy egyéb segítségnyújtás szükséglete).

HIVATKOZÁSOK

Pinilla-Roncancio M. (2015). Deficiência e pobreza: duas condições relacionadas. Uma revisão da literatura. Rev. Fac. Med. 2015;63:S113-23.

Mattila, Mikko & Papageorgiou, Aquiles. (2017). Deficiência, Discriminação Percebida e Participação Política. Revisão Internacional da Ciência Política. 38. 505-519. 10.1177/0192512116655813.

Clingerman, F. & Locklin, R.B. (2016) "Teaching Civic Engagement". Nova Iorque: Oxford University Press

Little, B.J., & Shackel, P. A. (2016). "Arqueologia, património e envolvimento cívico: Trabalhar para o bem público". Routledge

Sullivan, F.M. (2015) "Civic Engagement", PCSCOR 325 OL Spring 2015 Secção CE1-01

Nick Kenny, "Prived of Voice or Home: Disability Rights Under National and International Law in Hungary", JURIST – Student Commentary, 10 de julho de 2020, <https://www.jurist.org/commentary/2020/07/nick-kenny-disabilityrights-hungary/>

Pacote de Recursos SDG-CRPD em <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Disability/Pages/sdg-crpd-resource.aspx> [26.03.2022]

https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/EN_Information_for_all.pdf [26.03.2022]

https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/PT_Information_for_all.pdf [26.03.2022]

https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/SK_Information_for_all.pdf [26.03.2022]

https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/HU_Information_for_all.pdf [26.03.2022]

https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/DE_Information_for_all.pdf [26.03.2022]

https://eprints.whiterose.ac.uk/94068/5/The_political_participation_of_disabled_people_in_Europe-author_final.pdf [26.03.2022]

<https://broschuerenservice.sozialministerium.at/Home/Download?publicationId=225> [26.03.2022]

<https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2021>[26.03.2022]

<https://freedomhouse.org/country/austria/freedom-world/2021>[26.03.2022]

<https://freedomhouse.org/country/portugal/freedom-world/2021> [26.03.2022]

<https://freedomhouse.org/country/slovenia/freedom-world/2021> [26.03.2022]

https://eaccess.s3.amazonaws.com/media/attachments/resources_publication/21/Kiss%20v%20Hungary.pdf [26.03.2022]

<http://hrlibrary.umn.edu/edumat/hreduseries/HR-YES/chap-3.html> [26.03.2022]

https://www.ethos-europe.eu/sites/default/files/hu_right_to_vote.pdf
[26.03.2022]

<https://www.jurist.org/commentary/2020/07/nick-kenny-disabilityrights-hungary/> [26.03.2022]

<https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/hu/hu047en.pdf#page=21>
[26.03.2022]

https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2021/04/European-Strategy-2021-2030_EN.pdf
[26.03.2022]

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=en> [26.03.2022]
https://sigarra.up.pt/fep/pt/legislacao_geral.ver_legislacao?p_nr=209
[26.03.2022]

<http://www.dgsi.pt/jtre.nsf/134973db04f39bf2802579bf005f080b/c4fe510862a144e08025867a003d52b1?OpenDocument> [26.03.2022]

<https://www.cne.pt/content/legislacao-eleitoral> [26.03.2022]

<https://www.varuh-rs.si/en/about-us/legal-framework/the-constitution-of-the-republic-of-slovenia/> [26.03.2022]

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Invalidi/API-2014-2021/API_2014_2021_ANG.pdf [26.03.2022]

http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2019/02/PADA-ZVarD_EN.pdf [26.03.2022]

<http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2020/12/riporocilo-Zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-Zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-referendumu-in-o-ljudski-iniciativi.pdf> [26.03.2022]

<http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2020/12/Priporocilo-Zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-Zakona-o-spremembah-in.pdf> [26.03.2022]

<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/assessing-the-quality-of-democracy-a-practical-guide.pdf> [26.03.2022]

<http://dx.doi.org/10.15446/revfacmed.v63n3sup.50132>. [26.03.2022]

<http://www.dgsi.pt/jtre.nsf/134973db04f39bf2802579bf005f080b/c4fe510862a144e08025867a003d52b1?OpenDocument> [26.03.2022]

https://www.academia.edu/10212181/Civic_Engagement?sm=a?source=news_feed_share [26.03.2022]

<https://www.mentalcapacitylawandpolicy.org.uk/voting-discrimination-and-legal-capacity/> [26.03.2022]

https://www.portaldoeleitor.pt/Documents/Doc_Lei_AR.pdf [26.03.2022]

Lebenshilfen Soziale Dienste GmbH
www.lebenshilfen-sd.at

lebenshilfe
Wege für Menschen

Zavod RISA
www.risa.si

FENACERCI
www.fenacerci.pt

Laterna Magica
www.laterna.hu

Laterna
Magica

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Az Európai Bizottság támogatása ezen kiadvány elkészítéséhez nem jelenti a tartalom jóváhagyását, amely kizárólag a szerzők álláspontját tükrözi, valamint a Bizottság nem tehető felelőssé ezen információk bárminemű felhasználásáért.